

Tylińska, Ewelina

"Atlas historyczny szkół na ziemiach polskich: problemy sieci szkolnej Okręgu Naukowego Wileńskiego" - seminarium: 4 czerwca 2004 r. w Pułtusk

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 49/3-4, 276-278

2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przypis

¹ „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” T. 47:2002 nr 3 s. 145–164.

Andrzej Sas-Jaworski

„ATLAS HISTORYCZNY SZKÓŁ NA ZIEMIACH POLSKICH:
PROBLEMY SIECI SZKOLNEJ
OKRĘGU NAUKOWEGO WILEŃSKIEGO”
– SEMINARIUM: 4 CZERWCA 2004 R. W PUŁTUSKU.

W dniu 4 czerwca br. Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku gościła uczestników seminarium poświęconego dziejom sieci szkolnej na Wileńszczyźnie. Było to już kolejny zjazd historyków wychowania poświęcony kwestiom planowanego „Atlasu historycznego szkół na ziemiach polskich”. Seminarium zostało połączone ze zjazdem członków ogólnopolskiego Towarzystwa Historii Edukacji oraz uroczystością jubileuszu Profesora Józefa Miąso (dn. 3 czerwca 2004 r.). Obrady miały miejsce w Sali Senatu WSH, wygłoszono 14 referatów tworzących zwarty, a jednocześnie urozmaicony, blok tematyczny. Przedstawiono dzieje Wileńskiego Okręgu Naukowego od czasów Komisji Edukacji Narodowej aż po okres międzywojenny. Poruszono zagadnienia dotyczące szkół parafialnych, szkolnictwa średniego, jak również Uniwersytetu Wileńskiego. Wygłoszono także referaty przedstawiające zaplecze naukowe badanego rejonu – drukarnię Józefa Zawadzkiego, ogrody botaniczne.

Posiedzenie rozpoczęło się od zagajenia obrad przez prof. dr hab. Kalinę Bartnicką, zaś dalszej części posiedzenia przewodniczył prof. dr hab. Lech Mokrzecki. Pierwszy referat podczas seminarium wygłosił dr Adam Fijałkowski pt. *Szkoły parafialne na Litwie przed powstaniem Komisji Edukacji Narodowej*. Następnie dr Katarzyna Buczek zaprezentowała koncepcję szkolnictwa parafialnego Hugona Kołłątaja w początku XIX wieku. Kolejne wystąpienie – autorstwa doc. dr hab. Leszka Zasztowta – poświęcone było szkołom elementarnym na ziemiach litewsko-ruskich po roku 1832. Ostatnia w tej części obrad wystąpiła mgr Wanda Gierlach, omówiła ona stan badań na temat pensji żeńskich w Okręgu Szkolnym Wileńskim. Po krótkiej przerwie rozgorzała dyskusja. Prof. dr hab. Lech Mokrzecki zasugerował doc. L. Zasztowtowi oraz dr A. Fijałkowskiemu, iż w badaniach swych powinni uwzględnić również szkoły protestanckie i przepisane im przez zwierzchność programy szkolne – dla celów porównawczych. Prof. dr hab. Ryszard Wołoszyński zwrócił wówczas uwagę, iż zagadnienie szkół parafialnych nie zostało jeszcze w całości zbadane. Prof. dr hab. Stanisław Litak zauważył, że najważniejszym niezbadanym problemem pozostaje kwestia programów

i podręczników wykorzystywanych w szkołach parafialnych na Litwie. Prof. dr hab. Piotr G a c h nawiązując do wystąpienia mgr W. G i e r l a c h podkreślił znaczenie badań nad problemem nauczania kobiet w XIX wieku. Istotna jest według niego publikacja programów i regulaminów wewnętrznych szkół żeńskich – jako materiałów pomocniczych dla badaczy.

Po zakończeniu dyskusji nastąpiło wręczenie dyplomów Ogólnopolskiego Konkursu Prac Magisterskich z Historii Edukacji organizowanego przez Zarząd Główny Towarzystwa Historii Edukacji oraz Katedrę Historii Oświaty i Wychowania Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Nagrody pierwszego stopnia im. Profesora Czesława Majorka otrzymały Ewelina T y l i ń s k a (promotor prof. dr hab. Kalina B a r t n i c k a) oraz Monika N a w r o t (promotor prof. dr hab. Krzysztof J a k u b i a k).

W dalszej części seminarium referat pt. *Polityka Komisji Edukacji Narodowej w kwestii sieci szkolnej* wygłosiła prof. dr hab. Irena S z y b i a k . Prof. dr hab. Kalina B a r t n i c k a zanalizowała działalność Komitetu Szkolnego Uniwersytetu Wileńskiego. Następne dwa wystąpienia poświęcone zostały wspomnianemu zapleczu naukowemu uczelni wileńskiej: doc. dr hab. Wanda G r ę b e c k a przedstawiła założenia dydaktyczne ogrodów botanicznych w Okręgu Naukowym Wileńskim, natomiast mgr Ewa W o ł o s z y n bardzo interesująco opowiedziała o dziejach współpracy drukarni Józefa Zawadzkiego z Uniwersytetem Wileńskim. Autorzy kolejnych trzech referatów skupili się na zagadnieniach związanych ze szkolnictwem średnim. Dr Janina K a m i ń s k a zanalizowała powiązania łączące szkoły średnie na Litwie w latach 1795–1803 i Szkołę Główną Wileńską. Dr Janina C h o d a k o w s k a zbadała jaką rolę pełniła szkoła krzemieniecka w sieci szkolnej Wileńskiego Okręgu Naukowego, a dr Joanna S c h i l l e r przedstawiła losy absolwentów Uniwersytetu Wileńskiego jako nauczycieli szkół średnich w Królestwie Polskim.

W końcowej fazie obrad przedstawione zostały wystąpienia poświęcone powstaniu i działalności Uniwersytetu Stefana Batorego – a więc dotyczące okresu międzywojennego. Doc. dr hab. Jan P i s k u r e w i c z zwięźle scharakteryzował czasy organizacji Uniwersytetu po I wojnie światowej. Dr Katarzyna D o r m u s nawiązała do tego wątku omawiając ogromną rolę jaką spełnił Uniwersytet Jagielloński w powstawaniu Wydziału Sztuk Pięknych USB. Seminarium zakończyło wystąpienie mgr Eweliny T y l i ń s k i e j prezentujące środowisko profesorów Uniwersytetu Stefana Batorego w latach 1918–1939. Dyskusja nad tym referatem, a także wypowiedzi na temat innych wystąpień wypełniły ostatnią krótką część spotkania. Pomiedzy uczestnikami zjazdu wywiązała się polemika na temat roli i znaczenia Wilna jako ośrodka akademickiego w międzywojennej Polsce – czy Wilno było postrzegane przez ówczesnych jako „intelektualna pustynia”? Rozgorzała również dyskusja nad kwestią zasobów bibliotecznych przedwojennego Wilna.

Wygłoszone referaty spotkały się z żywą reakcją słuchaczy, seminarium poświęcone *Atlasowi historycznemu szkół na ziemiach polskich* przyczyniło się niewątpliwie do integracji środowiska historyków wychowania. Przedstawione wystąpienia zostaną opublikowane w materiałach pozjazdowych.

Ewelina Tylińska
IHN PAN

20 LAT POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORII TECHNIKI

Historia techniki i przemysłu to dziedzina uprawiana w Polsce wprawdzie od dość dawna, zarówno przez historyków, jak i twórców coraz to nowych kierunków rozwoju tej dziedziny, długo jednak nie miała reprezentacji organizacyjnej. Jednym z wcześniejszych polskich historyków techniki był Feliks Kucharczyński (1849–1935), współtwórca najstarszego z istniejących do dziś czasopisma „Przegląd Techniczny” (rok zał. 1866) i autor znamienitej *Bibliografii polskiej techniczno-przemysłowej* sprzed 110 lat. Dopiero jesienią 1983 r., z inicjatywy grona historyków i sympatyków historii techniki, powstało Polskie Towarzystwo Historii Techniki (PTHT), na którego czele stanął jego główny organizator Alfred Wiślicki (1913–1995), profesor Instytutu Organizacji i Mechanizacji Budownictwa. Jemu też zawdzięczamy również fakt uznania historii techniki za pełnoprawną dyscyplinę naukową. W Prezydium Zarządu znaleźli się ponadto: Jerzy Jasiuk i Ryszard Sroczyński (wiceprezesi), Andrzej Glass (sekretarz) i Eufrozyna Maria Piątek (skarbnik).

Pierwszą siedzibą Towarzystwa było Muzeum Techniki NOT w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie (do 1987 r.); obecna siedziba to Muzeum Kolejnictwa na terenie byłego Dworca Głównego w Warszawie. W statucie Polskiego Towarzystwa Historii Techniki czytamy: „Celem Towarzystwa jest pogłębianie wiedzy w zakresie historii techniki, przemysłu oraz nauk technicznych, upowszechnianie ich oraz inspirowanie rozwoju zabytków techniki i muzealnictwa technicznego”.

Na początku 1984 r. PTHT zgłosiło akces do Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT. Rada Główna NOT podjęła 24 IX 1984 r. uchwałę (nr 34) o przyjęciu PTHT w poczet członków nadzwyczajnych (z prawem udziału przedstawiciela w Radzie Głównej) i przewidziała pomoc finansową umożliwiającą działalność organizacyjną. Już w marcu 1984 r. powstała Dolnośląska Komisja Historii Myśli Naukowej i Technicznej; jej przewodniczącym został Ryszard Sroczyński, prof. Politechniki Wrocławskiej.

Działalność merytoryczną rozpoczęto ogłoszeniem w maju 1985 r. konkursu „Historia zakładu przemysłowego, bądź wielkiego przedsięwzięcia inżynierskiego, opracowaną w latach 1944–1948”, wspólnie z Naczelną Organizacją Techniczną